

ÇOCUKLARLA İLGİLİ VE ÇOCUKLARLA BİRLİKTE YAPILAN ARAŞTIRMALARDA GÖZETİLECEK ETİK KURALLAR ETHICAL RESEARCH INVOLVING CHILDREN

Centre for Childne
and Young People
research, education, advocacy

 Southern Cross
University

Childwatch
INTERNATIONAL
RESEARCH NETWORK

unicef
Office of Research

UNIVERSITY
OTAGO

Te Whare Wānanga o Ōtago
NEW ZEALAND

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

115 ÖRNEK DURUMLAR

ERIC'in temel amaçlarından biri de, çocukların ve gençlerin yer aldıkları araştırmaları şekillendiren öykülerin, deneyimlerin, etik meselelerin ve duyarlılıkların öğrenilmesi ve paylaşılmasıdır. Burada yer alan örnek durumlar, araştırmacıların kendi sözleriyle yaptıkları katkılardır ve amaçlanan da karşılaşılabilecekleri daha zorlu ve tartışmalı etik konularda başka araştırmacılara yardımcı olmaktır. Çeřitli uluslararası bağlamdan ve farklı araştırma paradigmalarından derlenen bu örnek durumlar, etik düşüncüyü geliştirmede ve çocuklarla yapılan araştırmalarda etik uygulamaları iyileştirmede başvurulabilecek süreçlere ışık tutmak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılardan beklenen, bu örnek durumları, kendi deneyimleri ve bağlamları çerçevesinde dikkate almalarıdır.

Çocuklara nasıl davranılacağı (ceza gibi yollara başvurmama, küçük gruplarda bu grupların belirleyiciliğinde çalışma) konusunda davranış kuralları hazırlandı ve araştırmacının çocuklara neden böyle davranılmasını istediği açıklandı. Bu kuralların gerekliliği de tercümanlarla ayrıntılı olarak ele alındı. Tercümanlara bunların dışında fiilen yapacakları iş hakkında da eğitim verildi: Tercümanlık. Kendilerinden istenenler şunlardı: tercümeyi söylenenlerin özünü yansıtacak şekilde kısa yapma, (2) tercüme yaparken araya kendi sorularını katmama, 3) odak grup toplantıları sırasında çocuklarla yan konuşmalara girmeme, 4) oyunlara ve rahatlama sağlayacak diğer alıştırmalara katılma ve 5) mahremiyet. Her oturum öncesinde uygulama planını tartıştık ve kendimizi zihnen hazırladık. Her oturum sonrasında tercümanlarla sorgulama çalışması yapıldı. Sonuçta, karşılıklı dostluk ve güvene dayalı, çocukların duygu ve düşüncelerini içtenlikle paylaşabilecekleri bir grup ortamı yaratabildik.

Kendinize sorular/düşünceler:

- Çocuklarla ilgili işlerde ve çalışmalarda oradaki kültürel adetler nelerdir?
- Araştırmanın uygulanması, tercümanların da yardımıyla bir güven atmosferi yaratılmasını gerektiriyor mu?
- Tercümanların görevi "sadece" tercümanlık işi olduğu halde grup ortamı onların da katılımını gerektirirse tercümanlarla nasıl çalışırsınız?
- Araştırmayla gelen müdahale potansiyel bir sıkıntıya neden olursa önlem olarak hangi stratejilere başvurulabilir? Tercümanlar bu olası zarara karşı nasıl hazırlandı?

Katkıda bulunan: Dr. Silvia Exenberger, Avusturya Innsbruck Üniversitesi Psikoloji Bölümü. SOS Çocuk Köyleri Uluslararası Araştırma ve Geliştirme Bölümü, Innsbruck/Avusturya.

Örnek durum 4: Odak gruplarda paylaşılan bilgilerin çocukların ilişkileri üzerindeki etkileri

Arka plan bağlamı:

Hollanda Çocuk Hakları Komisyonu (Kinderrechtencommissariaat), Çocukluk ve Toplum Araştırma Merkezi'nden (Kind & Samenleving) Flanders bölgesinde çocuk istismarı ve ihmali olaylarının sıklığını ve yaygınlığını belirlemeye yarayacak bir soru formu hazırlamasını talep etti. Soru formu 10-18 yaş grubundan çocuklara odaklanıyordu. Bu amacı yönelik olarak uluslararası ölçekte soru formları karşılaştırıldı, analiz edildi ve Hollanda'daki duruma uyarlandı. Daha sonra uzmanlar, çocuklar ve gençlerle yapılan görüşmelerle birlikte form son halini aldı.

Bakım, otorite ve ceza gibi konularda çocuklar ve gençlerle yapılan kapsamlı konuşmaların ardından bakım ve otorite ilişkileriyle ilgili daha geniş bir çerçeve oluşturuldu. 10 ile 18 yaşlar arasından 46 kız ve erkek çocukla sekiz odak grup örgütlendi. Odak grupların her birinde 6-8 çocuk yer alıyordu ve bu gruplar tartışma amacıyla üç kez toplandı. İlk tartışma sırasında bakım ve ihmali konuları konuşuldu, ikincisinde otorite ve cezalandırma, üçüncüsünde ise istismar ve ihmali karşısındaki tutumlar...

Etik görev:

Odak grup tartışmaları çocuklarla yapılan araştırmalarda çok uygun bir yoldur. Odak gruplarda çocuklarla yetişkin araştırmacı arasındaki eşitsizlik yabancı bir yetişkinin tek başına bir çocukla konuştuğu durumlara göre çok daha az hissedilir. Genel ortam çok daha az resmidir; ortada daha az bir araştırma, daha çok doğal bir iletişim durumu vardır.

Ancak, her odak grup tartışmasında ya da görüşmesinde olduğu gibi zorlu deneyimler hiç beklenmedik biçimde dillendirilebilir ve bu durum katılan çocuklar üzerinde derin izler bırakabilir. Bakım, otorite, cezalandırma, istismar ve ihmal gibi konular söz konusu olduğunda bu olasılık daha da artar. Gerçi sorularımız kişisel deneyimlere odaklanmayıp çocuklarla bakım/otorite konusundaki genel görüşleri öne çıkarmaktaydı, ama gene de katılımcılar istismar ve ihmal gibi durumlara (doğrudan ya da dolaylı biçimde) maruz kalmış olabiliyorlardı. Bu deneyimler, odak grup görüşmeleri sırasında açığa çıkabilirdi. Dahası, odak grup görüşmeleri Pandora'nın kutusunun açılması sonucunu da verebilir, gizlenmiş düşünceler ve duygular böyle ortaya çıkabilir.

Araştırma konusunun kişi olarak araştırmacılar açısından taşıdığı hassasiyete ek olarak, yapılan tartışmalar katılımcıların kendi aralarındaki ilişkileri de etkileyebilirdi. Tartışmalar sırasında kimi çocuklar ağır cezalardan söz ettiler. Diğer çocuklar da tepkilerini şaşkınlıkla verdiler: "Ama bu çocuk istismarı!" Bu bilgi çocukların ilişkilerinde bir değişikliğe yol açtı mı? Uygulanmış olan ağır cezaların ortaya çıkması daha sonraki tartışmalar sırasında kullanılabilir mi? Katılımcılara odak grup tartışmalarının özel olduğunu söylememize karşın bundan sonra olabilecekler üzerinde herhangi bir etkimiz olamazdı.

Yapılan tercihler:

Odak grup görüşmelerinin katılan çocuklar açısından mümkün olduğunca güvenli hale getirilmesi için aşağıdaki önlemlere başvuruldu.

- Katılan her okula bir bilgilendirme broşürü verildi. Bu broşürde küresel araştırma konusunda bilgilerle (çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili bir anket formu hazırlanması) birlikte bakım altındaki, kurumdaki ve cezalı durumdaki çocukların bakış açıları ile ilgili özel nitel araştırma yer alıyordu. Araştırma prosedürü açıklanmış ve takiple ilgili olası önlemler konusunda önerilerde bulunulmuştur.
- Araştırma kısaca tanıtıldıktan sonra seçilen sınıflardan her öğrenciye bir bilgilendirme broşürü ile yazılı onay formu verilmiştir. Çocuklardan broşürü okumaları, katılmak isterlerse de formu doldurup öğretmenlerine vermeleri istenmiştir. Bilgilendirme broşüründe yer alan bilgiler şunlardı: araştırmanın maksadı, araştırmacıların tanıtımı, haklar (mahremiyet, anonimlik, katılmaya son verme hakkı) ve farklı yardım hizmetleri hakkında bilgiler. Bu hizmetler katılımcıların yerel koşullarına uyarlanmış ve bunun mümkün olduğu durumlarda yöredeki sosyal çalışmacıların adları da verilmiştir.
- Odak grup çalışmaları sırasında çocukların gündeme getirdikleri konulara açık bir tutum sergiledik. Onların kendi deneyimlerine vurgu yaptık ve odaklanma noktasının kişisel deneyimler değil çocukların genel olarak bakım ve otorite konusunda neler düşündükleri olduğunu belirttik.
- Odak gruplar potansiyel olarak hassa bir konuyu ele aldıklarından, soruları sormak için küçük afişlerin üzerine iştirilmiş karikatür figürler kullandık. Böylece sorular, çocukların yanıt vermek "zorunda oldukları" yetişkin bir araştırmacı tarafından sorulmamış oluyordu. Ortada, çocukların nasıl büyütüldüklerini gerçekten anlamayan komik bir figür vardı. Bu figür, örneğin

şu tür sorular soruyordu: “insanlar çocuklara baktıklarında ne yaparlar?” Çocuklar kendi deneyimleri gibi başka çocukların deneyimlerinden de söz edebiliyorlardı. Çocuklar kendi başlarına kaldıklarında kişisel deneyimlerini aktarmakta özensiz olabileceklerinden odak grup daha güvenli bulundu.

- Katılan çocuklara odak grup görüşmelerinde söylenenlerin gizli kalacağı sözünü verdik. Kendilerinin de bu gizliliğe saygılı olmaları gerektiğini söyledik. Ancak bu yolla herkes kendi görüş ya da deneyimlerini paylaşmakta kendini rahat hissedebilirdi.
- Odak grup görüşmeleri sırasında odaya bir “sessiz kutu” konuldu. Çocuklara birer zarf ve kağıt verildi. Görüşmeler sırasında açıkça dillendirmek istemedikleri konular olursa bunları kağıda yazıp bu kutuya atabilirlerdi. Açıkta söylenmeyip zarfla kutuya atılacaklar zorlu ya da özel şeyler, ama aynı zamanda komik şeyler olabilirdi; söylemeyi unuttukları ya da konuyla büsbütün ilgisiz şeyler olabilirdi. Böylece çocuklara kendilerini bireysel olarak ifade etme fırsatı tanınmış oldu.
- Odak grupları diğer çocuklar açısından daha az gizemli hale getirmek için odak gruptan sonra sınıfa döndük ve katılımcı çocukların ayrıntılara ve söylenenlere inmeden neler olduğunu diğer çocuklara anlatmalarını. Böylece katılımcı olmayan çocukların merakı ve gidip belirli arkadaşlarına neler olduğunu sorma istekleri azalmış olacaktı.

Kendinize sorular/düşünceler:

- Takip işini nasıl sağlayabilir ya da sağlatabilirsiniz?
- Çocuklardan görüşmeyi gizli tutmalarını isteyebilir misiniz?
- Bir odak grup görüşmesinde mahremiyeti nasıl sağlayabilirsiniz?
- Bir odak grupta hassas ya da zorlu konuları nasıl ele alırsınız?

Katkıda bulunan: Hilde Lauwers, Çocukluk ve Toplum Araştırma Merkezi, Brüksel (Belçika)

Örnek durum 5: Uganda’da çocuklarla yapılan araştırmalarda kapsama ve temsil konuları

Arka plan bağlamı:

Save the Children Norveç, Eylül 2006 ile Ekim 2008 arasında, Bosna-Hersek, Guatemala, Nepal ve Uganda’da çocukların ve gençlerin silahlı çatışma, çatışma sonrası ve barış inşa süreçlerindeki yeriyle ilgili bir tematik araştırma çalışmasını desteklemiştir. Bu ülkelerin her birinde Çocuk Kulüpleri/Barış Kulüpleri ile yapılan işbirliği sayesinde kız ve erkek çocuklar danışman, akran araştırmacı, aktif yanıtlayıcı, belgeleyici ve savunucu olarak aktif roller almışlardır. Katılımcı araştırma ve değerlendirme sürecinin bir parçası olarak, çocukların, gençlerin ve ulusal araştırmacıların (yetişkinler) yer aldıkları ülke içi ‘araştırma grupları’ ve ‘danışma kurulları’ oluşturulmuştur. Araştırma grubu üyelerine (ve kimi durumlarda danışma kuruluna) katılımcı araştırmalarla ilgili kapasite geliştirme çalıştaylarına katılma fırsatları sağlanmıştır. Amaçlanan, etik ve katılımcı araştırma ve değerlendirme çalışmaları için gerekli bilgilerin, özgüvenin ve becerilerin kazandırılmasıydı. Uganda’da yapılan ilk “başlangıç” çalıştayında her ülkeden çocuklar ve yetişkin araştırma ekibi üyeleri bir araya geldiler. Daha sonraki kapasite geliştirme ve düşünüp tartışma çalışmaları ise ayrı ayrı ülkelerde gerçekleştirildi.

ISBN: 978-88-6522-023-8

Uluslararası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs,
Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66
Faks: +90 312 266 46 78
e-mail:icc@icc.org.tr

www.icc.org.tr

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.

